

торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 [електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ME131588>

Доценко І. О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри
фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького національного університету

ПОБУДОВА СКЛАДОВИХ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Однією із вагомих складових економічної безпеки підприємства є фінансово-економічна безпека, достатній рівень якої дозволяє оцінити можливі ризики та мінімізувати їх можливий негативний вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства. Ефективність управління фінансово-економічною безпекою підприємства залежить від аргументованого застосування інструментів та методів задля підтримки необхідного рівня. Водночас, підвищення ролі фінансово-економічної безпеки підприємства у системі управління товариствами підтверджується виключними функціями та особливостями їх фінансово-економічної діяльності, яка є підґрунтям для ефективного здійснення операційної та інвестиційної діяльності таких підприємницьких структур та, у підсумку, забезпечує стійке розширене відтворення підприємства.

Процес управління фінансово-економічною безпекою підприємства базується на відповідному механізмі. Дослідження механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства передбачає визначення таких двох структурних елементів означеного поняття як власне механізм управління та фінансова безпека підприємства. Сутність фінансово-економічної безпеки була розглянута у першому розділі дипломної роботи, тому необхідно визначити зміст поняття «механізм управління».

Категорія механізму управління притаманна для опису процесів, що мають місце в економічній, політичній, соціальній і інших сферах життєдіяльності. Зокрема, Тлумачний словник термінів пропонує трактувати «механізм управління» як сукупність органів, засобів і способів (методів, прийомів, технологій) взаємодії між керуючою та керованою підсистемами [1, с. 113]. На думку А. Г. Гладишева та В. І. Патрушева механізм управління – це сукупність таких елементів: організаційні форми і структури управління, методи і важелі впливу, що здатні забезпечити реалізацію цілей діяльності суб'єктів господарювання [2, с. 104]. Відзначимо також позицію А. Кульмана, який під механізмом управління розуміє природну систему, яка притаманна усім явищам в економіці та має певну структуру [3, с. 126]. Такі науковці, як А. Л. Гапоненко та А. П. Панкрухіна розглядають «механізм управління» як сукупність засобів і методів управління, реалізація яких визначає можливість цілеспрямованого руху системи.

Функціонування механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки має бути спрямоване на: визначення фінансових інтересів суб'єкта господарювання, які потребують захисту в процесі його функціонування; виявлення на ранніх стадіях загроз, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, які не дозволяють суб'єкту господарювання реалізувати фінансові інтереси; розробку та реалізацію системи заходів щодо нейтралізації загроз фінансовим інтересам підприємства та недопущення можливих фінансових збитків.

Науковці схильні вважати, що механізм управління фінансовою безпекою підприємства повинен складатися з певних елементів. Так, І. О. Бланк пише, що до складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства входять такі складові: система державного нормативно-правового регулювання фінансової безпеки підприємства, ринковий механізм регулювання фінансової безпеки підприємства, внутрішній механізм управління фінансовою безпекою підприємства, система методів управління, система інструментів управління [4].

Для побудови ефективного механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства необхідно використовувати системний підхід, котрий передбачає врахування всіх умов їх фінансово-господарської діяльності та вимагає розпізнання усіх видів взаємозв'язків між окремими елементами фінансово-економічної безпеки підприємства, що є об'єктами управління. Ю. В. Лаврова звертає увагу на те, що оскільки фінансово-економічна безпека є складовою фінансового механізму підприємства, то механізм її управління необхідно формувати на основі системи управління фінансовими відносинами шляхом використання принципів, важелів, інструментів, фінансових методів тощо, котрі у підсумку забезпечать досягнення поставлених цілей функціонування підприємства [5, с. 128]. Разом з тим, дослідження показують про відсутність узгодженого підходу до формування механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємств.

Вважаємо, що в процесі виділення структурних елементів механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства необхідно врахувати його характеристики: забезпечення платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості та рівноваги підприємства у поточному та перспективних періодах; оптимізація формування та підвищення ефективності використання власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства; своєчасна ідентифікація зовнішніх і внутрішніх чинників фінансово-економічної безпеки підприємства; розробка адекватних фінансових рішень для мінімізації наслідків впливу негативних факторів фінансово-економічної безпеки підприємства; формування альтернативних шляхів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства в контексті його фінансової тактики та фінансової стратегії.

Основними факторами, що впливають на формування складових механізму управління фінансовою безпекою підприємства, є: вид економічної діяльності підприємства; організаційно-правова форма господарювання;

кон'юнктура ринку, на якому здійснюється реалізація продукції підприємством; рівень конкурентоспроможності продукції та самого підприємства; обсяг фінансово-економічної діяльності; види фінансово-економічної діяльності підприємства; досягнутий рівень фінансово-економічної безпеки; кількісний та якісний склад працівників підприємства, плинність кадрів; можливість фінансового забезпечення функціонування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства; рівень менеджменту.

Вважаємо, що до складу організаційного сегменту механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства доцільно віднести такі складові:

– цілі управління. Вони не повинні мати суттєві розбіжності із фінансовим інтересами підприємства та можуть бути такими, як: максимізація обсягів грошових потоків підприємства (зокрема, нарощення позитивного грошового потоку від операційної діяльності); максимізація прибутку, достатність оборотних та необоротних активів; можливість нарощення обсягів самофінансування їх інвестиційної діяльності; підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємства та їх іміджу в цілому тощо;

– предмет управління. Фінансовий механізм передбачає необхідність охоплення в процесі дослідження основних фінансових законів та закономірностей руху фінансових ресурсів, а також фінансові та управлінські відносини між суб'єктами фінансово-економічної безпеки підприємства. З врахуванням таких аспектів предметом управління фінансово-економічною безпекою підприємства є фінансово-господарська діяльність товариства в контексті досягнення його стратегічних та тактичних цілей;

– об'єкт управління. Здійснення управлінських дій щодо фінансово-економічної безпеки підприємства потребує вибору об'єкта такого управління, який може у той чи інший часовий період його функціонування змінюватися відповідно до зовнішніх та внутрішніх умов фінансово-господарської діяльності товариства. Зокрема, об'єктами механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства можуть бути: структура капіталу, грошові потоки, фінансова діяльність, активи, зобов'язання, дохід, чистий прибуток, фінансові ризики. Виокремлення таких об'єктів залежить від конкретизації фінансових інтересів підприємства;

– суб'єкт управління. З метою ефективного функціонування механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства необхідно ідентифікувати тих органів та конкретних спеціалістів, які забезпечать прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень щодо фінансово-економічної безпеки підприємства. Вважаємо, що в організаційній структурі підприємства з метою безперервного та ефективного моніторингу за рівнем фінансово-економічної безпеки необхідно виокремити певні підрозділи та відповідальні особи. Так, потенційними підрозділами можуть бути: відділ моніторингу фінансово-економічної безпеки, відділ фінансового менеджменту, відділ антикризового управління та управління фінансовими ризиками.

Окремими відповідальними особами можуть бути керівник підприємства, його власник, фінансовий менеджер, аналітик з фінансово-економічної безпеки;

– функції управління. Відомо, що сутність будь-якого поняття можна розкрити через його функції. Саме функції є тією множиною всіх цілей підприємства, досягнення яких повинен забезпечити механізм управління їх фінансово-економічною безпекою. Розкриття функцій фінансово-економічної безпеки сприятиме більш глибокому вивченню закономірностей функціонування механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства. В зв'язку з цим, вважаємо, що взаємодія суб'єктів та об'єктів фінансово-економічної безпеки повинна забезпечувати виконання функцій фінансово-економічної безпеки підприємства. Функціями управління фінансово-економічною безпекою підприємства є такі: ідентифікація загроз та ознак розвитку фінансово-економічної безпеки, нейтралізація загроз, оцінювання стану фінансово-економічної безпеки, контроль за досягненням необхідного рівня фінансово-економічної безпеки, розробка рекомендацій щодо попередження загроз фінансово-економічній безпеці підприємства;

– принципи механізму управління фінансово-економічною безпекою. Під принципами ми будемо розуміти загальні умови до побудови теоретичного підґрунтя механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Серед принципів механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства можна виокремити такі, як: гнучкість, динамізм, адекватність, оптимальність, надійність, оперативність, простота, прогнозованість, стабільність, еквівалентність, збалансованість фінансових інтересів, методичне забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства;

– загрози фінансово-економічній безпеці (екзогенні / ендогенні). Фінансово-економічна діяльність підприємства піддається впливу як екзогенних, так і ендогенних загроз. З огляду на динамічність чинників, надзвичайно важливо для підприємства прийняти своєчасне та правильне управлінське рішення щодо усунення загрози або мінімізації її впливу. Вважаємо, що таке завдання безумовно є складовим елементом управління фінансово-економічною безпекою підприємства, позаяк його ігнорування може призвести до погіршення ефективності його фінансової діяльності аж до банкрутства товариства;

– домінанти фінансово-економічної безпеки. Поряд із загрозами, що негативно впливають на стан фінансово-економічної безпеки підприємства є такі чинники, котрі внаслідок свого впливу на фінансово-господарську діяльність здатні спричинити позитивний ефект у стані фінансово-економічної безпеки підприємства. Під такими факторами розуміють ідентифіковані товариствами ознаки, які примножують та нарощують перспективи розвитку підприємства та тим самим забезпечують зростання рівня фінансово-економічної безпеки товариств. Враховуючи вище зазначене, ідентифікація та подальше нарощення таких ознак та активізація їх дії є однією із найбільш

важливих проблем фінансового управління в площині захисту фінансових інтересів підприємства.

У структурі механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства виокремлено також фінансово-правовий сегмент управління, у складі якого виділено фінансові методи, фінансові важелі, фінансові інструменти, нормативно-правове та інформаційне забезпечення підприємства.

У фінансово-правовому сегменті механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства запропоновано виокремлювати такі складові, як: фінансові методи управління, фінансові важелі управління, фінансові інструменти управління, нормативно-правове забезпечення та інформаційне забезпечення. Фінансові методи у структурі механізму управління фінансово-економічною безпекою відображають можливі способи впливу фінансових відносин підприємства на стан його фінансової безпеки з метою підвищення та/або збереження досягнутого його рівня, нарощення доміант розвитку та максимізації вартості підприємства.

Вважаємо, що серед усієї сукупності методів у їх складі стосовно управління фінансово-економічною безпекою підприємства необхідно виокремити такі найбільш значущі: інвестування; кредитування; страхування; ризик-менеджмент, самофінансування; фінансовий аналіз; стимулювання тощо.

На нашу думку увесь вище зазначений інструментарій управління фінансово-економічною безпекою підприємства спрямований на врегулювання фінансових відносин у основних напрямках формування та використання їх фінансових ресурсів та водночас покликаний вчасно виявити та запобігти негативному впливу загроз фінансово-економічній безпеці з одночасною ідентифікацією доміант його розвитку. З огляду на це, фінансово-економічні методи, важелі та інструменти повинні забезпечувати вплив на такі компоненти фінансово-економічної безпеки підприємства, як компонента управління грошовими потоками, компонента управління фінансовими результатами, компонента управління структурою капіталу та компонента управління фінансовими ризиками. Вважаємо, що виокремленні компоненти відображають внутрішній механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства відповідно до найбільш пріоритетних фінансово-економічних інтересів підприємства.

Література:

1. Орлик О. В. Напрямки формування надійної системи економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Соціально-економічні аспекти розвитку економіки та управління* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 16-17 січн. 2014 р. Дніпропетровськ, 2014. С. 306-309.

2. Основы социального управления: учеб. Пособие / под ред. В. Н. Иванова. Москва : Высш. шк. 2001. 271 с.

3. Кульман А. Экономические механизмы / под общ. ред. Н. И. Хрусталевой. Москва : Прогресс, 2003. 192 с.

4. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью. Київ : Ника-центр, Эльга, 2004. 784 с.

5. Головченко О. М. Фінансова безпека держави: сутність, проблеми та механізм забезпечення. *Актуальні питання фінансової безпеки держави* : зб. наук. пр. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. м. Харків, 21 лют. 2014 р. Харків : ХНУВС, 2014. С. 99-102.

Лелик Л.І.

к.е.н., професор, директор

Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Магас Н.В.

к.е.н., доцент

завідувач кафедри економіки та підприємництва

Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОСНОВНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Умови глобалізації економіки вимагають для збереження фінансової безпеки підприємства застосовувати нові методи та інструменти управління, оскільки дані процеси несуть нові ризики і загрози для фінансового-господарської діяльності підприємства. Основними зовнішніми факторами глобалізації економіки, які впливають на фінансову безпеку підприємства можна віднести такі:

1. Організаційно-маркетингові інновації, які визначають ділове середовище функціонування підприємства.

2. Індекси економіки знань, що впливають на рівень кадрової та інформаційної забезпеченості.

Визначенням сутності поняття «фінансової безпеки підприємства» присвятили свої дослідження вчені О.І. Барановський, В. І. Франчук, М.М. Єрмошенко, Г.В. Веретенникова, М.І. Камлик, О.І. Захаров., Є.М. Коротков, І.О. Бланк, О. Грунін, О.В. Ареф'єва, А.О. Старостіна, В.А. Кравченко, Е.С. Дмитренко та ін.

Вчені Ковальов Т., Сухорукова Т. розглядають під економічною безпекою підприємства захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього середовища, а також здатність вчасно усунути різноманітні загрози або адаптуватися до існуючих умов, які не впливають негативно на його діяльність [1].

Економічна безпека підприємства – захищеність його науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу від прямих (активних) або непрямих (пасивних) загроз [2].